

Postahivatalnak

H e l y b e n

Megrendeljük iskolánkban való árusítás céljára a KINCSKERESŐ c. gyermekirodalmi lapot példányban. Az eladott lapok árával (15,— Ft) a postahivatalnak elszámolunk. A terjesztési jutalékot (14%) utólagosan kérjük.

Megbízott neve:

Iskola neve, címe, telefonszáma:

aláírás, bélyegző

DR. FARKAS FERENC

Jászberény

A TANÁRI MUNKA HATÉKONYSÁGÁNAK FEJLESZTÉSE

1. A kommunikáció és a társadalom

A kommunikáció számos diszciplína és gyakorlati tevékenység kulcskérdése. A csak magyarral olvasható szakirodalom is meggyőzhet bennünket arról, hogy a kommunikáció egész életünket át- meg átszövi. Ezért aztán a reá vonatkozó ismeretek és tapasztalatok hiánya, a folyamatok értelmezését megnehezíti, olykor meg is akadályozza. Ilyen ismeretek és rendszerek nélkül a társadalom vezérlése is nehéz.

Angélusz Róbert többek között ezt fejt ki a *Kommunikáló társadalom* (Bp. 1983. Gondolat. 186 p.) című munkájában. Hasonló kérdéseket taglal Jürgen Habermas *Thesen zur Theorie Sozialisation*. (Tézisek a szocializáció elméletéhez), illetve *Technik und Wissenschaft als „Ideologie“* (A technika és tudomány mint „ideológia”) munkájában. Kifejt, hogy hogyan lehet a társadalmat a kommunikáció révén vezérelni, irányítani. A lakosság megfelelő mennyiségű és minőségű információval való ellátása valójában elemi feltétele a modern társadalom működésének. Ha ugyanis a munkát végző embercsoportok nem rendelkeznek megfelelő alapinformációval, súlyos zavarok keletkezhetnek. „Kommunikatív cselekvésről beszélek... akkor, ha a résztvevők cselekvési tervüket nem egocentrikus sikerszámításokkal, hanem a kölcsönös megértés aktusával hangolják össze.” (Jürgen Habermas: A kommunikatív cselekvés elmélete. I—II. ELTE 90—91.) Az össze- és együttműködés tehát elengedhetetlen feltétel. „Egy hallgató akkor érti meg egy nyilatkozat jelentését, ha a nyelvtani helyességen és az általános kontextusfeltételeken kívül ismeri azokat a lényegi feltételeket is, amelyek mellett a beszélő megerősítő állásfoglalásra motiválhatja őt.” (I. m. 98.) Új motivációrendszer lép fel, hat „Minden olyan esetben, amikor az illokúciós (cselekvési) szerep nem hatalmi, hanem érvényességi igényt fejez ki, a beszédaktusokhoz csak esetlegesen kapcsolódó szankcionáló erő empirikus motivációjának helyére az érvényességi igény biztosításának racionálisan motiváló ereje lép.” (I. m. 101.) A kommunikáció érvényességet tételez fel: azaz egyenrangú egyedek meghatározott célú közös tevékenysége. Az egyenrangúságot a célok felismerése, társadalmi szinten szentesített jellege eredményezi. A személyiség önálló, szervezésre, alkotásra képes volta szükséges ahhoz, hogy a közös célokat megvalósíthassuk. Csak ebben az esetben vezérelhető az a technikai-technológiai, gazdasági-társadalmi folyamat, amit számunkra Európát jelentheti.

2. Az iskola és a kommunikáció

Az iskolának ilyen értelemben vett kommunikációs képességekkel kellene kibocsátania a tanulókat. Ha ők nem lesznek képesek váltani, minden szép elképzelés és terv bukásra van kárhoztatva. A nem távoli jövőben szükség lesz kompetens, önállóan tevékenykedni tudó vezetőkre, beosztottakra, akik számára a körülmények is serkentőek és gerjesztőek lesznek az együttműködés jegyében.

2.1. Egy amerikai kísérletet ismertet és tár fel Thomas Gordon T. E. T. A *tanári hatékonyság fejlesztése* című munkájában. „Képzésünk főleg azon a feltevésen alapszik, hogy a ta-

nító—tanuló kapcsolat minősége a döntő... valamennyit érdekessé és izgalmassá teheti az a tanár, aki megtanulta, hogyan alakítson ki a diákokkal olyan kapcsolatot, amelyben a tanár igényeit tiszteletben tartják a diákok, és a diákok igényeit tiszteletben tartja a tanár." (20.) Tehát az iskolában is szuverén személyiségként kell kezelni mindenkit: tanárt, beosztottat, diákot, tehát az akcióban részt vevő valamennyi személyt. Csak a fentiekben említett tudatos tevékenység, együttműködés vezethet eredményre.

Egészen újszerű felismerést fogalmaz meg a könyv szerzője: „Amíg a gyermek életét büntetéssel való fenyegetéssel, illetve jutalommal és a jutalom ígértetésével irányítjuk, addig a kisbaba szerepbe rögzülve kevés esélyük lesz arra, hogy megtanuljanak felelősséget vállalni a saját viselkedésükért — egyszerűen nem nőnek fel.” (I. m. 25.)

A tanulók önvezérlésében fontos szerepet játszanak például a szabályalkotó gyűlések. A magyar kollégiumokban próbálkoztak hasonló megoldással, de más alapon, mint Gordon és stábjja megkísérelte. Ebben a közegben nagyon fontos tényező: „Ha valaki tud őszinte elfogadást érezni és éreztetni, megvan a képessége arra, hogy eredményes segítő legyen. A másik elfogadása olyan, amilyen, (i. m. 65.)...”, ugyancsak nélkülözhetetlen az iskolai életben, de a társadalomban is. Néhány sorral odább olvasható: „...a beszéd gyógyíthat és konstruktív változáshoz vezethet, de csak a megfelelő típusú beszélgetés.”

2.2. A csak érintett eljárások alkalmazása is komoly *előkészületeket* igényel. (Vö. NYIK!) Megfelelő tréningek szükségesek ahhoz, hogy a társadalomban megfogalmazott igényeket az iskolában érvényesítsük, a felnőtt életben érvényes egyenlőség biztosításával.

Igen tanulságosak a kommunikáció 12 gátjának tekintett tényezők:

1. Parancsolás, utasítás, irányítás...
2. Figyelmeztetés, fenyegetés...
3. Prédikálás, leckéztetés...
4. Tanácsok, javaslatok vagy megoldások ajánlása...
5. Tanítás, kioktatás, logikus érvelés...
6. Bírálát, kritizálás, helytelenítés, hibáztatás...
7. Szidás, megbélyegzés, címkézés...
8. Értelmezés, elemzés, megállapítás...
9. Dicséret, egyetértés, pozitív értékelés...
10. Biztatás, rokonszenv, vigasztalás, támogatás...
11. Kérdeztetés, vallatás, kikérdezés, keresztkérdések...
12. Visszavonulás, kizökkentés, gúnyolódás, humorizálás, figyelemelterelés... (58—59. p.)

Olvasható természetesen mindennek az ellentéte is:

„A kommunikációt megkönnyítő dolgok

1. Passzív hallgatás (csend);
2. Megerősítő reagálások;
3. „Ajtónyitó” kérdések, beszélgetésindítók;
4. Aktív hallgatás...” (95—96.)

Nagyon szembeszökő, hogy a 12 gát tanári-tanítói megnyilatkozásokat tartalmaz, a másik négy pedig felerészben (1., 4.) tanulói reagálásokat tételez fel, a második és harmadik a kommunikatív aktus fenntartását szolgálja. Ebben az esetben tehát a tanulói világ nyílik meg, annak önmaga által történő formálása folyik.

Az otthon hasonló szelleme nélkül a feladat nem oldható meg. A könyvnek ez a rövidebb része hasznosítható útmutatásokkal szolgál a szülők, de a nevelők részére is.

Thomas Gordon: T. E. T. A tanári hatékonyság fejlesztése. Az iskolában: Hogyan hozzátják ki a tanárok a legtöbbet tanítványaikból? Otthon: Hogyan kezeljék a szülők gyermekeik iskolai problémáit?

LEV TROCKIJ:

ÉLETEM

Az idén nyáron lesz ötven éve, hogy me-xikói otthonában Sztálin parancsára megölték Lev Trockijt. A gyilkosság megszervezésében (néhány Magyarországon megjelent újság szerint) részt vett a magyar Gerő Ernő is. Sze-

mélyének, tevékenységének elfogulatlan értékelése máig várat magára. Trockij ma már az egyetlen az októberi forradalom vezetői közül, akinek szerepét hivatalosan még mindig homály fedi, s akit a sztálini vádak alól máig sem tisztáztak. 1988-ban a Pravdában Volko-gonov szovjet tábornok a forradalom démonának nevezte. Tényleg a forradalom démona volt? Csak ő volt démon? Kérdések, amelyek-